

กฏ : ว่าด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา และตำนาน

Kui : The Study on Ethnic Group, Language and Myth

บัญชี สาลี¹ Banyat Salee

บทคัดย่อ

ประวัติความเป็นมาที่ยาวนานของกลุ่มชาติพันธุ์กวยหรือกวยทำให้ทราบพื้นที่ที่อพยพและตั้งถิ่นฐานหลายแห่งผ่านชื่อบ้านนามเมืองที่ปรากฏในพื้นที่ต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ กวยหรือกวยถือว่าเป็นชนกลุ่มแรกๆ ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่นี้ การอพยพย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณภาคอีสานของประเทศไทยแม้ว่ายังไม่มีหลักฐานและกาลเวลาที่ตอบคำถามให้ชัดว่า “กวยหรือกวยมาเมื่อใด มาจากไหน เพราะเหตุไรจึงอพยพมา และมาจำนวนเท่าไร” ก็ตาม แต่กลุ่มชาติพันธุ์กวยหรือกวยถือว่ามิมีบทบาทในพื้นที่อีสานตอนใต้ และอาศัยอยู่มาเป็นเวลานาน กลายเป็นชุมชนกวยหรือกวย และที่หนาแน่นที่สุดก็คือพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ นอกจากนี้ยังมีหัวหน้าชาวกวยหรือกวยหลายคนมีบทบาทการเมืองการปกครองจนได้รับยศฐานันดรศักดิ์เป็นเจ้าปกครองเมือง ได้แก่ พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง, พระศรีนครเตา, พระสังฆปริ และพระไกรศรีนครลำดวน

คำว่า “เขมรป่าดง” และ “ส่วย” เป็นคำนิยามที่คนไทยเรียกคนจีนชินจากโดยอาศัยพื้นที่ที่อาศัยอยู่และการทำหน้าที่ในสังคมที่การปกครองไทยมอบให้คือการส่งส่วย แต่ชาวกวยหรือกวยก็ยังมั่นคงในคำเรียกชื่อตนเองว่า “กวยหรือกวย กวย โกย หรือ กุย” ซึ่งมีความหมายว่า “คน” ที่มีภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของกวยหรือกวยจนเป็นที่ยอมรับในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ว่า “สุรินทร์เป็นดินแดนที่ชาวกวยหรือกวยสร้างสรรค์ผลงานไว้อย่างมาก”

วัฒนธรรมกวยหรือกวยที่เด่น ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ที่เรียกว่า ยะจู้ยี่, การทำนายเพื่อสืบหาสิ่งของทรัพย์สินที่หายไป ชาวกวยหรือกวยเรียกว่า “โปล”, การรักษาโรคด้วยวิธีการบำบัดตามแนวความเชื่อ กวยหรือกวยเรียกว่า “แกลมอ” และพิธีกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงช้าง

สถานภาพวัฒนธรรมกวยหรือกวยในปัจจุบันอาจถือว่าอยู่ในช่วงที่ก้าวไปสู่วัฒนธรรมวิฤต เพราะอิทธิพลจากวัฒนธรรมชาติอื่นๆ เข้ามามีบทบาทต่อสังคมมากและครอบงำวัฒนธรรมกวยหรือกวยดั้งเดิม กลายเป็นวัฒนธรรมผสมผสานระหว่างกวยหรือกวยกับวัฒนธรรมอื่น จึงควรมีมีหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องช่วยอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมกวยหรือกวยให้เหลือตกทอดเป็นมรดกสู่ลูกหลานกวยหรือกวยในอนาคต

คำสำคัญ: กวย, ชาติพันธุ์, ภาษา, ตำนาน

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Assistant Professor Dr. , Department of Thai and Oriental Languages, Faculty of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University

Abstract

The long history of Kui or Kuay ethnic groups reflect migration and settlement appearance name of their villages and town in other regions in Southeast Asia. The Kui or Kuay assumed that the first group settlers in this area. Their migration in I-sarn area of Thailand, although there aren't evidence and timing for answer some question that “where did they come, when did they come, what was reason of their migration and how many people came to here”, have the role in area South I-sarn and live here for long time. Their crowded community is Surin province.

Some in the part, Head of their was role in Siam government. There are Phrayasurinphaktisrinarongcangwang, Phrasrinagaratau, Phrasangaburi and Phrakraisrinagaralamduan.

Khmer Padong and Sauy are words that Thai people know and call them. But they call themselves that Kui, Kuay, Koy or Kuy that mean human. They have language culture and the way of life themselves. Their Identity is perception of other ethnic group that Surin is town which made by them.

Their dominant Culture namely, the belief in ancestral spirits called Yachuh, the prediction to detect any lost property called Pol, the therapeutic treatments based on a belief called Kael Mo and ritual beliefs about elephants, the current status of their culture may be considered in the move towards a cultural crisis. The Cultural mix of their culture with other cultures occurs because of the influence of other cultures into the role of social and cultural domination. So there are various organizations that help preserve and inherit a legacy passed down to their offspring in the future.

Keyword: Kui, Ethnic, Language, Myth

บทนำ

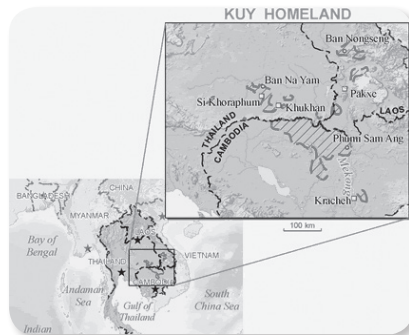
กวย หรือ กวย เป็นคำเรียกชื่อตัวเองของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีอัตลักษณ์ด้านภาษา วัฒนธรรม และวิถีชีวิต อาศัยอยู่อาณาบริเวณลุ่มน้ำโขงและเทือกเขาพนมดงรัก นักภาษาศาสตร์จัดภาษา กวย อยู่ตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร ประเสริฐ ศรีวิเศษ (2521 :) ได้แบ่งกลุ่มภาษา กวย โดยใช้ระบบเสียงเป็นเกณฑ์ เป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มภาษา กวย (กวย-กวย) และกลุ่มภาษากวย (กวย-กวย) ทั้ง 2 กลุ่มนี้ถือว่าที่มีจำนวนมากที่สุดอยู่ในจังหวัด ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ บางส่วนอาศัยอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม สระแก้ว ปราจีนบุรี และอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังพบว่า มีคนพูดภาษา กวย อาศัยอยู่หมู่บ้านแต่ หมู่บ้านสกุณปักซี่ หมู่บ้านหนองบัว ตำบลตลิ่งชัน อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี (จิรัฐ เจริญราษฎร์, 2525) และพบมีพูดภาษา กวย แยกย่อย แต่เป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ (ปิยวัฒน์ พันธ มาศ, พระมหา., 2548) ได้แก่

- 1) กวยเยอ พูดในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ ในอำเภอไพรบึง จำนวน 5 หมู่บ้าน และในอำเภอรามไศล จำนวน 4 หมู่บ้าน มีจำนวน 8,000 คน
- 2) กวยไม พูดกัน 5 หมู่บ้านในอำเภอรามไศล 9 หมู่บ้านในบริเวณใกล้เคียงอยู่ในเขต อำเภออุทุมพร อาศัยปะปนกันอยู่กับกลุ่มลาว
- 3) กวยปรีอใหญ่ พูดกัน 5 หมู่บ้านของตำบลปรีอใหญ่ อำเภอชูรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ

กลุ่มชาติพันธุ์ กวย หรือ กวย ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ประเทศลาวตอนใต้ และประเทศกัมพูชาตอนเหนือ (www.ethnologue.com/language/kdt) มีประมาณ 432,812 คน

(www.joshuaproject.net) แบ่งเป็น

- 1) ประเทศไทย
ประมาณ 350,444 คน
- 2) กัมพูชา
ประมาณ 23,633 คน
- 3) ลาว
ประมาณ 58,735 คน

ภาพแสดงแผนที่กลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียอาคเนย์
ที่มา : www.joshuaproject.net

1. ว่าด้วยชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ “กวย” และ “ส่วย”

กลุ่มชาติพันธุ์นี้เรียกชื่อตัวเองว่า กวย แต่สำเนียงพูดอาจแตกต่างกันไป บางครั้งออกเสียงว่า กวย กุย หรือ โกย (ประเสริฐ ศรีวิเศษ, 2521 : ๑) แม้ชนพื้นเมืองเหล่านี้จะออกเสียงสระแตกต่างกันตามละท้องถิ่นอย่างไรก็ตาม ความหมายของคำเรียกชื่อนั้นมีความหมายเดียวกัน คือ “คน” (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2538) และการเรียกชื่อตัวเองว่า กวย นี้ กลุ่มชาติพันธุ์จะใช้เรียกก็ต่อเมื่อได้พูดและสนทนากับกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมร แต่เมื่อสนทนากับกลุ่มอื่นที่พูดภาษาไทยและลาวในประเทศไทย จะใช้เรียกตัวเองว่า “ส่วย” ซึ่งเป็นการเรียกชื่อตามกลุ่มชาติพันธุ์ไทยและลาว

คำว่า “ส่วย” เป็นชื่อที่ได้จากการเรียกกลุ่มชาติพันธุ์กวยของคนไทยสยามตั้งแต่มีการแบ่งเขตการปกครองอย่างเป็นทางการของสยามในสมัยอยุธยาตอนปลาย เนื่องจากในสมัยก่อนหน้านั้นไม่มีการเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์กวยว่า “ส่วย” ดังความตอนหนึ่งในกฎหมายอยุธยาฉบับ พ.ศ. 1974 ว่า “กษัตริย์ของเขมรที่นครมได้ขอให้เจ้ากวยแห่งตะบองชะมุมนเมืองสำคัญตอนใต้ของนครจำปาศักดิ์ส่งทหารไปช่วยพระองค์ปราบขบถ” (ไพฑูรย์ มีกุล, 2527 : 17)

หลักฐานการเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ว่า “ส่วย” เริ่มมีปรากฏขึ้นในรัชสมัยพระที่นั่งสุริยามรินทร์(พ.ศ. 2301 — 2310) แห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเหตุการณ์เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2302 พระยาช้างเผือกแตกโรงหนีมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเข้าสู่เขตเมืองพิมายและเข้าถึงถิ่นที่อยู่ของกวย เจ้าเมืองพิมายจึงพาคณะติดตามช้างเผือกมาพบกับหัวหน้ากลุ่มชาวกวยที่บ้านกุดหวาย เชียงสี บ้านคูปะทาย เชียงปุม บ้านอจจะปึง เชียงชะ และบ้านลำดวนเชียงชัน หัวหน้ากลุ่มชาวกวยทั้ง 4 คนเป็นญาติพี่น้องกัน

หัวหน้าคณะกลุ่มชาวกวยได้ช่วยคณะผู้ติดตามช้างจับพระยาช้างเผือกส่งคืนถวายสมเด็จพระสุริยามรินทร์ จึงมีความดีความชอบและได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “หลวง” คือให้ เชียงสี(บ้านกุดหวาย) เป็น “หลวงศรีนครเตา” เชียงปุม(บ้านคูปะทาย) เป็น “หลวงสุริทรรักดี” เชียงชะ (บ้านอจจะปึง) เป็น “หลวงเพชร” เชียงชัน (บ้านลำดวน) เป็น “หลวงสุวรรณ”

นับแต่นั้นมาผู้นำชาวกวยได้ทำราชการขึ้นอยู่กับเมืองพิมาย มีบทบาทสำคัญในการส่งสิ่งของต่างๆ ตามความต้องการของส่วนกลาง ได้แก่ นำช้าง แก่นสน ยางสน ปีกนก นอระมาด งาช้าง และขี้ผึ้ง สิ่งของดังกล่าวเรียกวว่า “ส่วย” กลุ่มชาติพันธุ์กวยจึงมีชื่อว่า “ผู้ส่งส่วย” ตลอดจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 กลุ่มชาวกวยยัง

เป็นข้าไพร่แผ่นดินสยาม ได้ถูกเกณฑ์แรงงานและจัดส่ง เมื่อถึงคราวจัดเก็บส่วยและเกณฑ์ไพร่พลยากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในสมัยปลายรัชกาลที่ 4 ก็เข้ารอบวิกฤตอีกครั้ง คือ กุยไม่มีส่วยเป็นสิ่งส่งของส่งแก่ทางราชการ ผู้นำจึงเอาตัวคนกุยส่งส่วยแทน คนกุยได้ชื่อว่า “คนส่วย” และถูกคนไทยสยามเรียกว่า “ส่วย” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

คนกุยจะใช้ชื่อเรียกว่า “ส่วย” ก็ต่อเมื่อคุยกับคนที่พูดภาษาไทย และใช้เป็นคำเรียกชื่อในภาษาไทย และลาว แต่ในภาษาเขมรยังใช้คำเรียกตนเองว่า “กุย” เช่นเดิม อย่างไรก็ตามการยอมรับในคำเรียกว่า กุย และ ส่วย นี้ชาติพันธุ์กุยบางคนอาจไม่ได้คำนึงถึงว่าชื่อที่คนไทยเรียกนั้นมีประวัติความเป็นมาอย่างไร หรือคนไทยเรียกชื่อนี้ด้วยอคติทางชาติพันธุ์ หรือเรียกเพื่อบดูถูกดูหมิ่น แต่หากเข้าใจว่า “คนกุยเรียกตัวเองว่า “กุย” คนเขมรเรียกกุยว่า “กุย” คนลาวและไทยเรียกกุยว่า “ส่วย” เท่านั้น

ต่อมากลุ่มชาติพันธุ์กุยหลายแห่งเริ่มมีความสำนึกรักในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เนื่องจากลักษณะการถูกเบียดขับด้านชาติพันธุ์ จึงมีความรู้สึก ว่า คำเรียกชื่อว่า กุย จากคนเขมรเรียก คนไทยและลาวเรียกว่า “ส่วย” อาจมีความน้อยแฉงอยู่ด้วย จึงร่วมกันฟื้นฟูและดำเนินการเรียกชื่อว่า “ส่วย” ของคนไทยและลาว ให้เรียกชื่อตามที่ตนเองเรียกว่า “กุย” แต่กลุ่มชาติพันธุ์กุยบางคนก็ยังติดปากกับคำว่า “ส่วย” เมื่อสนทนากับคนไทยและลาวเช่นเดิม

2. ว่าด้วยประวัติศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์กุย

หลักฐานของ ปอล เลวี ชาวฝรั่งเศส (อ้างถึงในจิตร ภูมิศักดิ์, 2535 : 473) ได้ขุดค้นร่องรอยอารยธรรมบริเวณ มลูปไพร ทางภาคเหนือของเขมร พบว่า ชาวกุยเป็นกลุ่มชาติที่เขมรเรียกว่า กุย หรือ สำแร เปือร์ พนอง เสตียง คือ พื้นฐานประชากรส่วนใหญ่ที่เป็นทาสในสังคมกึ่งทาสของเขมรโบราณ เป็นผู้ขุดเหล็ก ตีเหล็กเป็นอาวุธ หล่อสำริดและยังใช้เครื่องมือหินด้วย ทั้งนี้เพราะขุดได้เครื่องมือหิน เบ้าหิน เครื่องสำริดและเหล็กก่อนประวัติศาสตร์ ตลอดจนพบโรงหล่อและสร้างอาวุธ ซึ่งอาวุธของนักรบเขมรโบราณ ก็คงจะได้จากชาวกุย ที่เป็นทาสเหล่านี้ นอกจากนี้พวกกุยยังชำนาญการจับช้าง (เป็นพวกเดียวกับ ส่วยโพน หรือ ส่วยช้าง ในจังหวัดสุรินทร์ รวมทั้งพวกที่มีอาชีพจับช้างในแขวงอัตตะปือที่ลาวได้) พวกนี้คงจะต้องจับช้างศึกให้เจ้านายเขมร นอกจากนั้นก็ยังต้องถูกเกณฑ์ไปทำหน้าที่สกัดหิน ก่อสร้างปราสาท ขุดสระน้ำมเหสีที่มีอยู่มากมายในบริเวณนครธมและที่อื่นๆ

จากหลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ชนชาติไทยเคยเป็นรัฐอิสระในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20 เคยส่งทูตมาค้าขายกับราชสำนักอยุธยาและเคยช่วยกษัตริย์เขมรแห่งนครธมปราบขบถ แต่ต่อมาเขมรได้ใช้อำนาจทางการปกครองปราบกลุ่มชาติพันธุ์และผนวกอาณาจักรไทยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเขมร ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (สมทรง บุรุษพัฒน์ : 2538)

ในพงศาวดารเมืองละแวกได้กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ว่า “ครั้งหนึ่งกษัตริย์กัมพูชาได้ขอความช่วยเหลือไปยังกษัตริย์ไทยให้มาช่วยปราบอริราชศัตรู กษัตริย์ไทยได้ยกกองทัพไปช่วยรบจนได้รับชัยชนะ อาณาจักรกัมพูชาและอาณาจักรไทยได้ยกกองทัพไปช่วยรบจนได้รับชัยชนะ อาณาจักรกัมพูชาและอาณาจักรไทยจึงมีความสัมพันธ์ไมตรีติดต่อกันเรื่อยมา (ไพฑูริย์ มีกุล, 2527 : 45) ในส่วนของราชอาณาจักรไทยได้กล่าวถึงชนกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งอยู่ในกฎหมายลักษณะอาญาหลวง พ.ศ. 1974 (ปีกุน) ประกาศห้ามไพร่ฟ้าประชาชนไม่ให้ยกลูกสาวให้คนต่างชาติต่างศาสนาเหล่านี้คือ ฝรั่งเศส อังกฤษ กัมตัน วิลันดา กุลา มลายู แจก กวย และแกว ยังมีกฎหมายลงปีเดียวกันอีกในมาตรา 25 กล่าวถึงคนต่างชาติที่มาสู่พระบรมโพธิสมภารและทำการติดต่อซื้อขายทางบก ทางเรือกับราชอาณาจักรไทยมี แยก พรหมณณ์ ญวน ฝรั่งเศส อังกฤษ จีน จาม วิลันดา ขวา มลายู กวย ขอม พม่า มารีญ (จิตร ภูมิศักดิ์, 2519 : 447)

ประมาณ พ.ศ. 2200 ซึ่งน่าจะตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ชนกลุ่มชาติพันธุ์ได้อพยพมาจากเมืองอัตปือแสนแป แคว้นจำปาศักดิ์ มาตั้งดินแดนอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ ในสมัยก่อนดินแดนบริเวณนี้เป็นที่ปลอดจากการครองครองของราชอาณาจักรใดๆ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยปกครองกันเองอย่างอิสระ ต่อมารัชสมัยพระที่นั่งสุริยามรินทร์ (พ.ศ.2303) แห่งกรุงศรีอยุธยา พระยาช้างเผือกแตกโรงหนีมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เข้าสู่เขตเมืองพิมายและหนีเลยมาถึงถิ่นที่อยู่ของกวย เจ้าเมืองพิมายจึงได้พาคณะติดตามช้างเผือกมาพบกับหัวหน้ากลุ่มชาติพันธุ์ที่บ้านกุดหวาย บ้านโคกอ้อจะบึง และบ้านลำตวน หัวหน้ากลุ่มกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ประกอบด้วย เชียงสี เชียงปุม เชียงชะ และเชียงขัน ทั้ง 4 คนเป็นญาติพี่น้องกัน คณะหัวหน้ากวยได้พาพรรคพวกบริวารออกติดตามจับช้างเผือกส่งคืนถวายสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์ จึงมีความดีความชอบได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “หลวง” พร้อมกับทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าปกครองชนกลุ่มชาติพันธุ์และได้เลื่อนจาก “หลวง” เป็น “พระ” พร้อมกับโปรดยกบ้านเป็นเมืองในโอกาสต่อมา ดังนี้

บ้านคูปะทาย เป็นเมืองสุรินทร์ ให้หลวงสุรินทร์ภักดี เป็น พระสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง

บ้านกุดหวาย เป็นรัตนบุรี ให้หลวงศรีนครเตา เป็น พระศรีนครเตา

บ้านอัจจะปะนึ่ง เป็นเมืองสังขะ ให้หลวงเพชร เป็น พระสังขบุรี

บ้านลำตวน เป็นเมือง ขุขันธ์ ให้หลวงแก้วสุวรรณ เป็นพระไกรภักดี

ศรีนครลำตวน

ในสมัยกรุงธนบุรี คนไทยเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ว่า “เขมรป่าดง” สันนิษฐานว่าเพราะบริเวณตั้งแต่ลุ่มแม่น้ำมูลไปจนถึงเมืองจำปาศักดิ์ สาละวัน อัดปือ ซึ่งเป็นที่อยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นพื้นที่ป่า และอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางการปกครอง (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2528) เหตุการณ์บางส่วนที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ เช่น พ.ศ. 2319 เมืองจำปาศักดิ์ เกิดวิวาทกับพระวอ ซึ่งอยู่ที่ตอยมตแดง (ปัจจุบันในจังหวัดอุบลราชธานี) เจ้ากรุงศรีรัตนาคนหุต โปรดฯให้พระยาสุโข คุมกองทัพมาตี พระวอสู้ไม่ได้และถูกจับฆ่าเสีย ท้าวกำโอรสของพระวอร่วมกับพวกได้แก่ ฝ่ายท้าวหน้า ท้าวคำผิง และท้าวทิดพรหมหนีออกมาได้ และเขียนสารหนังสือไปกรุงธนบุรีฯ ได้โปรดเกล้าฯให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก เป็นแม่ทัพนำทัพไปสมทบกับกองกำลังที่เกณฑ์จากเมืองสุรินทร์ ขุขันธ์ และเมืองสังขะ ซึ่งเป็นผู้นำชาวภูยกตามตีกองทัพของพระยาสุโข กองทัพสยามตีเมืองต่างๆ ในแถบลุ่มแม่น้ำโขงได้ทั้งหมด อาณาจักรเวียงจันทน์และนครจำปาศักดิ์ จึงตกเป็นเมืองขึ้นของไทยตั้งแต่นั้นมา ปีเดียวกันนี้ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าเมืองสุรินทร์ เจ้าเมืองขุขันธ์ และเมืองสังขะเป็นตำแหน่ง “พระยา” เจ้าเมืองสุรินทร์ชื่อว่า “พระยาสุรินทร์ภักดีศรีณรงค์จางวาง” เจ้าเมืองขุขันธ์ชื่อว่า “พราไกรภักดีศรีนครลำตวน” เจ้าเมืองสังขะชื่อว่า “พระยาสังขะบุรีศรีนครวัด” ทางเมืองเขมรนั้นทางกองทัพไทยได้ยกไปตีเมืองเสียมราฐ กำปงสวาย เมืองบรรทายเพชร เมืองบรรทายมาศ เมืองรุงตำเรีย เมืองเหล่านี้อยอมแพ้ต่อกองทัพสยาม

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเมื่อดินแดนเขมรป่าดงถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรสยาม สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ (พ.ศ. 2325-2352) ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาล 3 กลุ่มชาติพันธุ์ภูยกเป็นข้าไพร่แผ่นดินสยามถูกเกณฑ์แรงงานและจัดส่งส่วยให้แก่ทางราชการ การนำส่งส่วยและการเกณฑ์แรงงานในบริเวณมณฑลพิมายเริ่มประสบความยุ่งยากเพราะหนุ่มฉกรรจ์ชาวภูยก มักหลบหนีการเกณฑ์ บางครั้งถึงกับชุมนุมโจมตีทำร้ายเจ้าพนักงานแล้วหนีเข้าป่า อาจถูกเรียกว่า “พวกเขมรป่าดง” ในสมัยนี้ บางครั้งก็ก่อการกบฏขึ้น เช่นกบฏเชียงแก้ว พ.ศ. 2334 ได้เกิดเหตุในแขวงเขตจำปาศักดิ์ และในเขตหัวเมืองต่างๆ ในอุบลราชธานี กบฏสาเกียดโง้ง พ.ศ. 2363 เป็นกบฏของข่า (อาจเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ภูยก ซึ่งในสมัยนั้นเรียกว่า ข่า เป็นภาษาลาวมีความหมายว่า คนรับใช้ตรงกับคำว่า ข่า) เกิดขึ้นในพื้นที่ลาวใต้ และบริเวณอีสานใต้ ทางกรุงเทพฯ ได้ให้เจ้า

อนวงศ์ เจ้าเมืองเวียงจันทน์ยกทัพไปปราบและจับสาเกียดโง้งและชาวข่า(กวย) พร้อมทั้งครอบครัวจำนวนมากส่งมากรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดเกล้าฯ ให้จำสาเกียดโง้งไว้ตลอดชีวิต ส่วนครอบครัวกวยโปรดเกล้าฯให้เป็นตะพุ่นหญ้าช้าง ตั้งบ้านเรือนที่บางบอนเขตธนบุรี เมื่อรัฐไทยได้เข้าไปทำการจัดเก็บภาษีในบริเวณอีสานใต้ โดยมีการพัฒนาจัดเก็บภาษีเป็นควาย ซึ่งนอกเหนือจากภาษีของคนป่า เพื่อนำส่งไปยังกรุงเทพมหานคร ดังเช่นปี พ.ศ. 2402 เมืองสุรินทร์ได้จัดส่งควาย 61 ตัว เมืองรัตนบุรี 163 ตัว และกองพระยาภักดีชุมพลเมืองสุรินทร์ 32 ตัว การจัดเก็บได้ทวีเพิ่มความรุนแรงขึ้นเมื่อชาวกวยไม่มีสิ่งของเป็นส่วยให้กับทางราชการ และพอถึงปลายรัชกาลที่ 4 เริ่มถึงคราววิกฤต กวยไม่มีส่วยสิ่งของส่งให้จึงเอาตัวคนกวยส่งส่วยแทน จนกระทั่งถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 5 เกิดกบฏผีบุญขึ้นใน พ.ศ. 2444-2445 มีการต่อสู้ระหว่างฝ่ายกบฏกับฝ่ายรัฐบาลสละพือ (ปัจจุบันอยู่ในอำเภอตระกาฬพิชัย จังหวัดอุบลราชธานี) หัวหน้าฝ่ายกบฏคือ องค์ลูกน้องขององค์แก้ว หัวหน้าพวกข่า(กวย) ในลาว องค์มัน มีชาวบ้านเข้าด้วยหลายพันคน เมื่อปะทะกับกองกำลังประมาณ 100 คน ของกรมขุนสุรัสวดีประสงค์ ข้าหลวงสำเร็จราชการอีสาน ในวันที่ 4 เมษายน ค.ศ. 1902 (พ.ศ. 2445) ที่บ้านสละพือ องค์มันก็สั่งให้พรรคพวกนั่งลงภาวนาเอาบารมีบุญกุศลเป็นที่พึ่ง จะแคล้วคลาดจากกระสุนปืนใหญ่ ปรากฏว่าฝ่ายผู้บุญถูกกระสุนปืนใหญ่ตายนับร้อย ที่เหลือถูกจับหรือแตกหนีไป เมื่อพิจารณาสาเหตุการเกิดกบฏ ถ้ามองการปกครองรัฐบาลไทย ซึ่งนำเอาอย่างประเทศอาณานิคม คือ อังกฤษ ด้านวัฒนธรรมไม่เอาใจใส่ หรือไม่สนใจกับรากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ตนเข้าไปปกครอง ขณะเดียวกันก็มีความพยายามที่จะกดต้นวัฒนธรรมเดิมให้อ่อนด้อยลงพร้อมกับการนำเอาวัฒนธรรมใหม่เข้าไปแทน ปัจจัยดังกล่าวน่าจะมีผลกระทบต่อชาวกวยเพราะสอดคล้องกับผลการสำรวจของเอเจียน แอมอนิเยที่กล่าวว่า ชนเผ่ากวยเป็นเผ่าที่ยากจนที่สุด ไม่มีไร่นา จะเพาะปลูก เขามีเพียงไร่ฝิ่นเล็กๆกลางป่าเพื่อปลูกข้าว ต่อมาฝรั่งเศสได้ขยายอำนาจสู่บริเวณอินโดจีน รัฐไทยมีนโยบายเพื่อความมั่นคง โดนเฉพาะชายแดนในอีสานตอนใต้ที่มีชนชาติกวยได้ถูกผนวกเข้ากับรัฐไทย ได้เปลี่ยนสัญชาติกวยเป็นไทย การสำรวจสำมะโนครัว หรือหากมีราษฎรติดต่อราชการที่จะต้องใช้แบบพิมพ์ทางราชการให้ปฏิบัติโดยกรอกในช่องสัญชาติว่าไทย บังคับห้ามมิให้ลงหรือเขียนในช่องสัญชาติว่า ชาติลาว ชาติเขมร ชาติส่วย(กวย) ผู้ไทย ดังที่เคยปฏิบัติมาแต่ก่อนเด็ดขาด อาจกล่าวได้ว่าประวัติชนชาติกวย มีบทบาทสำคัญยิ่งในบริเวณอีสานตอนใต้ ลาวใต้ และกัมพูชาตอนบน (ตะวันออกเฉียงเหนือทะเลสาบเขมร) มีความเป็นมาและได้มีการพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ผสมกลมกลืนกับชาวกัมพูชา

ลาว และไทยตลอดมา โดยเฉพาะกับชนชาติไทยปัจจุบัน ชาวภูยมีถิ่นฐานอยู่ในเขตจังหวัด สุรินทร์ ศรีสะเกษ บางอำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์ บ้านสะเดาหวาน อำเภอพยัคฆ์ภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และบางอำเภอในเขตจังหวัดอุบลราชธานี

กลุ่มชาติพันธุ์ภูยในปัจจุบัน ตั้งถิ่นฐานปะปนอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรและลาว จึงมีการติดต่อแลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชาติพันธุ์ด้านวัฒนธรรม จึงเกิดมีการผสมผสาน กลมกลืน และยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน กลุ่มชาติพันธุ์ภูยมีการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกับกลุ่มอื่นได้อย่างดี ดังจะเห็นได้จากข้อมูลประวัติศาสตร์ เมื่อครั้งมีการโปรดเกล้าตั้งเมืองสุรินทร์ใหม่ๆ นั้นมีคนภูยทั้งเมืองเข้ามามีอิทธิพลเหนือวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร แต่กลุ่มชาติพันธุ์ภูยก็ปรับตัวเข้ากับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรซึ่งเป็นผู้อาศัยอยู่ก่อนและเป็นกลุ่มใหญ่ ไม่เพียงในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ในปี พ.ศ. 2450 จังหวัดศรีสะเกษยังเป็นเมืองที่กลุ่มชาติพันธุ์ภูยเป็นส่วนใหญ่ เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ลาว(สาขาเวียงจันทน์) ปะปนอยู่บ้างบางหมู่บ้าน แต่วัฒนธรรมลาวได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือกลุ่มชาติพันธุ์ จึงทำให้มีการผสมผสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มชาติพันธุ์พูดภาษาลาวด้วยสำเนียงส่วย โดยสามารถใช้สระเอื้อได้ในขณะที่ภาษาลาวเวียงเดิมมีแต่สระเอ๊ย ร่องรอยแสดงว่า ศรีสะเกษเดิมเป็นเมืองที่กลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่กันทั้งเมือง (จิตร ภูมิศักดิ์, 2424) กลุ่มชาติพันธุ์ภูยที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่แม่น้ำมูลกับเทือกเขาพนมดงรัก ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ จนถึงอุบลราชธานี เชื่อกันว่า บริเวณนี้เป็นเส้นทางอพยพมาจากตอนใต้ของประเทศลาวสู่ประเทศไทยและยังเชื่อกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ที่ภูยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ภูยที่ตกค้างอยู่ตั้งแต่ครั้งอพยพมาจากลาว(ประเสริฐ ศรีวิเศษ, 2521)

3. ทฤษฎี : ว่าด้วยความเชื่อ

กลุ่มชาติพันธุ์มีความเชื่อผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธกับการนับถือผี (animism) กลุ่มชาติพันธุ์บูชาผีบรรพบุรุษที่เรียกว่า “ยะจูส” บนบ้านจะมีหิ้งบูชาผีมีรูปเทียน กรวยที่ทำจากใบตองหรือใบตาล ซึ่งเรียกว่า “ครู” ทุกคนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์จะต้องมีครู ลักษณะความเชื่อนี้เหมือนกับความเชื่อของชาวเขมรซึ่งจะต้องมีครูเหมือนกัน แต่เขมรเรียกว่า “ครูมะมัวต”

ภาพแสดงโรงยะจูส หรือศาลปู่ตาประจำหมู่บ้าน

กลุ่มชาติพันธุ์กวยจะไหว้ผีบรรพบุรุษผีละครั้ง เริ่มพิธีด้วยการนำเอาข้าวสุก เหล้า เนื้อสัตว์ กรวยใบตอง ผ้า สตางค์ หมากพลู เอามาวางไว้ใต้หิ้งบูชา ทำพิธีเช่นโดยเอาน้ำตาลโรยบนข้าวสุก จุดเทียนปักกลางที่ข้าวสุกแล้วกล่าวขอให้ผีบรรพบุรุษคุ้มครองรักษาครอบครัวให้เจริญรุ่งเรือง ในระดับชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์จะมีศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน กลุ่มชาติพันธุ์จะเรียกว่า “เหฺรียนยะจู้” เป็นศาลประจำหมู่บ้าน จะสร้างสัญลักษณ์ด้วยแกะเป็นรูปหน้าคนทั้งผู้ชาย ผู้หญิง และเด็ก ทำพิธีเช่นไหว้ในคราวเสร็จหน้าเก็บเกี่ยวประมาณเดือน 3 ประเพณีการเช่นไหว้ยะจู้ของกลุ่มชาติพันธุ์ ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วม และจะต้องนำหัวไก่ไปเพื่อทำการทำนายนายการทำเกษตรกรรม และกิจการครอบครัวในปีนั้นจะเป็นอย่างไร

4. ว่าด้วยพิธีแกลมอ : พิธีกรรมแห่งการทำนายนและการรักษาโรค

กลุ่มชาติพันธุ์มีความเชื่อว่า ถ้าหากใครเกิดเจ็บป่วยขึ้นมาโดยไม่มีสาเหตุ หรือเกิดมาโดยปัจจุบันทันด่วน แสดงว่าต้องถูกผีบรรพบุรุษลงโทษ เพราะทำผิดศีลหรือละเมิดข้อห้ามลบลหู่ผี วิธีแก้ของกลุ่มชาติพันธุ์เริ่มต้นด้วยการทำนายน โดยการนำเอาข้าวสาร 1 ถ้วย และเงินเหรียญ 1 บาท วางบนข้าวแล้วนำไปให้แม่เฒ่าผู้ทำหน้าที่ให้ดูว่า ความเจ็บไข้หรือปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุอะไร จากนั้นแม่เฒ่าจะเอาข้าวสารนั้นโปรยไปรอบๆ ข้างๆ ตัว พร้อมพูดคาถาพึมพำ แล้วเอาข้าวสารเล็กน้อยใส่ในฝ่ามือซ้ายแล้วจับกระปุกปูนแกว่งค่อยๆ เหนือข้าวสารนั้น แล้วทำนายนสาเหตุของปัญหา กุยเรียกการทำนายนนี้ว่า “โปล” นอกจากนี้ก็มีผู้เก่งทางไสยศาสตร์เรียกว่า “ถัม” มาจากคำว่า “ธรรม” บางแห่งเรียกว่าอาจารย์ ซึ่งเป็นผู้มีคาถาอาคมสามารถแก้ปัญหาทั้งเจ็บไข้ได้ป่วยและปัญหาชีวิตของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ได้

“แกลมอ” เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพชนของกลุ่มชาติพันธุ์กวยซึ่งเชื่อว่า “ทุกคนจะมีดวงวิญญาณของบรรพบุรุษคอยปกป้องคุ้มครอง ปกป้องรักษาอยู่ตลอดเวลา” ในทุกๆ ปี จะจัดให้มีพิธีกรรมการแสดง “แกลมอ” เพื่อบูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเป็นการเสริมสร้างกำลังใจ ตลอดถึงการรักษาผู้ป่วยไข้เช่นเดียวกับการ “โปลมะมวด” ของชาว

ภาพแสดงพิธีแกลมอของชาวกวยสุรินทร์

เขมร หรือ “โล้ทั้งบั้ง” ของชาวไทลื้อ ในอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ซึ่งพิธีแกลมอ จะ มีอยู่ 3 ประเภท คือ

1. การบูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ
2. การประกอบพิธีกรรมเพื่อรักษาผู้ป่วย ซึ่งเป็นการอัญเชิญดวงวิญญาณของ บรรพบุรุษมาให้ความช่วยเหลือ ขอคำแนะนำผ่านล่าม หรือ คนทรงเพื่อหาสาเหตุของการ เจ็บป่วยและหาทางรักษาตามความเชื่อ
3. การประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการแก้บน หรือ สักการะตอบแทนดวงวิญญาณ บรรพบุรุษที่ดลบันดาลให้ได้รับความสำเร็จตามคำขอของลูกหลาน

สรุปว่าการแสดง “แกลมอ” นี้ เป็นพิธีกรรมที่ส่งผลให้เกิดความร่มเย็น การอยู่เย็น เป็นสุขของคนในชุมชน โดยจะมีผู้นำประกอบพิธีกรรม หรือ “แม่หมอ” ทำหน้าที่ในการ อัญเชิญดวงวิญญาณประทับร่าง มีนักดนตรีประมาณ 5-7 คน นางรำตามความเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีเครื่องบวงสรวง เช่นสังวैया จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย เสื้อผ้าอาภรณ์ เครื่องประดับ พานบายศรี ดอกไม้รูปเทียน เงิน ทอง เหล้า บุหรี่ หมากพลู ชุดชั้น 5 ดาบ 1 เล่ม ไขไก่ 1 ฟอง ข้าวสาร และเครื่องประกอบอื่นๆ แล้วแต่ความเชื่อของแต่ละชุมชน

พิธีกรรมจะเริ่มต้นจากการอัญเชิญดวงวิญญาณบรรพบุรุษมาเข้าประทับร่างแม่ หมอ หรือ คนทรง ร่างของแม่หมอจะสั่นเทิ้มไปทั้งร่าง จากนั้นลูกหลานที่ร่วมพิธีจะผูกข้อ มือให้แม่หมอ และแจ้งถึงความประสงค์ที่ได้อัญเชิญดวงวิญญาณของบรรพบุรุษมา เสร็จ แล้วแม่หมอ หรือ คนทรงก็จะตีหมกเครื่องชั้นสังวैया ก่อนที่จะลุกขึ้นพ้อนรำไปรอบๆ เครื่อง สักการะ ผู้ที่ร่วมอยู่ในพิธีก็จะมีอาการสั่นเทิ้มไปตามๆ กัน คนที่อยู่ใกล้ก็จะผูกข้อมือรับและ ผู้ที่มีอาการดังกล่าวก็จะลุกขึ้นพ้อนรำไปรอบๆ เครื่องสักการะ เช่นเดียวกับแม่หมออย่าง สนุกสนาน กินเวลาข้ามวันข้ามคืนเช่นเดียวกับพิธี “โจลมะมีวด” ของชาวเขมร นั่นเอง

5. กุยสุรินทร์กับช้าง

พิธีกรรมและความเชื่อที่สำคัญเป็นลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ พิธีกรรมไหว้ครูและความเชื่อในการเลี้ยงช้าง โดยเฉพาะกุยที่อยู่ในเขตจังหวัดสุรินทร์ จะ เห็นได้ชัดในกลุ่มชาวกูยที่เรียกว่า “กูยอาจิง, หรือ กูยอาเจียง” เขมรสุรินทร์เรียกว่า “กูย ดำเรีย” นับถือผีปะกำ กลุ่มชาติพันธุ์ที่เลี้ยงช้างเกือบทั้งหมดในปัจจุบันมีพื้นเพเดิมอยู่ที่ บ้านตากกลาง ตำบลกะโพ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์ได้สืบทอดวิธีการเลี้ยงช้างมาจาก บรรพบุรุษ ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง กลุ่มชาติพันธุ์ที่เลี้ยงช้างจะเลือกทำเล

ที่เหมาะสมในการเลี้ยงช้าง เช่น พื้นที่ป่าลุ่มน้ำ และมีพืชพันธุ์ไม้อาหารของช้างเพียงพอในการเลี้ยงช้าง

กลุ่มชาติพันธุ์จะออกไปจับช้างในป่าด้วยการคล้องช้าง เรียกว่า “โพนช้าง” เป็นการจับช้างโดยหมอช้าง ใช้บ่วงมาศที่เรียกว่า “เชือกปะกำ” ทำจากหนังควายถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์เป็นที่สิงสถิตของดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ครูบาอาจารย์คล้องเท้า ช้างแล้วผูกกับต้นไม้ และนำมาฝึกใช้งานในการคล้องช้างกระทำปีละครั้ง ราวเดือน 11-12 ช้างที่ตายลงจะมีการฝังอย่างดีและจะขุดกระดูกขึ้นมา ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ มีระบบระเบียบพิธีกรรมก่อนออกไปจับช้างอย่างเคร่งครัดโดยมีการตกลงมอบหมายอำนาจให้แก่คนกระทำเหนือกลุ่มหรือคณะดังนี้

มะหรือจา มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยความ เป็นผู้ถือท้ายหรือผู้ที่ช้างต่อ

หมอสะเตียง เป็นผู้ชำนาญในการควบคุมช้าง มีประสบการณ์ในการจับช้างป่า จะขี่ช้างอยู่ตรงคอ

หมอสะดำ ทำหน้าที่ความ เรียกว่าความเบื้องขวา มีฐานะสูงกว่าสะเตียงสะดำต้องมีประสบการณ์เคยออกจับช้างป่า มาแล้วอย่างน้อย 11 เชือกขึ้นไป บางที่เรียกว่าหมอใหญ่

♣ กุญแจเลี้ยงช้าง

ครูบา เป็นหมอช้างใหญ่ เป็นหัวหน้าในกลุ่มย่อยหรือหมู่ช้างต่อจะออกจับช้างป่าได้ เมื่อได้รับอนุญาตจากครูบาใหญ่ บางครั้งครูบาออกจับช้างได้ตามลำพัง

ครูบาใหญ่ เป็นหมอช้างใหญ่ หรือประกำหลวง หรือ หมอเต่า เป็นผู้อำนวยการออกจับช้างแต่ละครั้ง เป็นประธานในพิธีเช่นผีประกำ และประกอบพิธีกรรมทั้งหลายทั้งปวง ในขณะที่เดินป่าก็จะเป็นผู้ชี้ขาด และตัดสินใจ ขณะกระทำการจับช้างป่ามีฤดาคามสูง สามารถป้องกันภัยทั้งจากญาติผี และสัตว์ป่าด้วยเวทมนต์ ในการออกจับช้างป่าแต่ละครั้ง ครูบาใหญ่จะต้องแสดงความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่

6. การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์

การแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์ หมิงสูงอายุจะนุ่งผ้าที่มีลายใส่เสื้อคอกระเช้า ใส่สร้อยคอลูกปัด เงิน นิยมใส่ดอกไม้หอมไว้ที่ ดั้งหู กลุ่มชาติพันธุ์นิยมทอผ้า เช่น ผ้าจิกกะน้อย เป็นผ้าที่มีลักษณะคล้ายผ้าหางกระรอกมีสีเดียวเป็นผ้าสำหรับผู้ชายนุ่งในพิธีสำคัญๆ

ลักษณะการนุ่งจะนุ่งพับจีบ
ด้านหน้า เหมือนการนุ่ง โสร่ง ผ้านุ่งสตรี
นิยมทอหมักคั้นเป็นทางแนวตั้งย่นพื้นสี
น้ำตาลอมมีหัวขึ้น พื้นสีแดงลายขีด ดิน
ขึ้นสีดำมีริ้วขาวเหลืองแดง ผ้าจะกวี
เป็นผ้าคล้ายอันลูซิม ของเขมรมีลาย
ทางยาวเป็น ผ้าที่สตรีใช้นุ่งในงานสำคัญ

ภาพแสดงการนุ่งหมักผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์กูย
ในหมู่บ้านกระเทียม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

7. ที่อยู่อาศัย

บ้านในภาษาส่วยเรียกว่า ดุง บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์กูยจึงค่อนข้างแปลกกว่าของ
ชนกลุ่มอื่น โดยบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์กูยจะเป็นที่อยู่อาศัยที่ง่าย ๆ เรียบ ๆ ไม่มีเครื่องประดับ
บ้านแต่อย่างใด กลุ่มชนของกลุ่มชาติพันธุ์กูยจะไม่พิถีพิถันสนทนการตกแต่งบ้านเรือนจะอยู่
แบบธรรมชาติมากที่สุด และจะยังคงสภาพเหมือนที่สร้างแรกๆ จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงไป
จากเดิม บ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์กูยจะเน้นที่ความแข็งแรงเป็นอันดับแรกเพราะนอกจาก
จะเป็นที่อยู่อาศัยของคนแล้วยังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์เลี้ยงอีกด้วย เช่น เป็นคอกโค กระบือ
เล้าไก่ โดยจะใช้ส่วนที่เป็นใต้ถุนบ้านสำหรับเป็นคอกสัตว์เลี้ยง เพราะกลุ่มชนส่วนเชื่อว่าจะ
เป็นที่ป้องกันอันตรายแก่สัตว์เลี้ยงได้เนื่องจากอยู่ใกล้กับคนเลี้ยงจะสะดวกในการดูแล ความ
เชื่อเหล่านี้ยังคงปฏิบัติต่อมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ที่ที่อยู่อาศัยแล้วด้านข้างบ้าน
เรือนยังปลูกเป็นเพิงสำหรับเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตร บ้านของกลุ่มชนส่วนจะเป็นบ้าน
หลังเล็ก ๆ มีห้องไม่เกิน 2 ห้อง เป็นห้องนอนของลูกสาวหรือเจ้าของบ้านแต่ส่วนมากจะ
นิยมนอนที่ห้องโถงเพราะเป็นส่วนที่โล่งที่สุดของตัวบ้าน อีกห้องเป็นห้องครัวสำหรับเก็บ
อุปกรณ์ในการทำครัวและเก็บอาหาร แต่บางครั้งเรือนจะทำครัวที่ได้ถุนบ้านเพราะจะไม่
เหม็นกลิ่นควันไฟ โดยกลุ่มที่ทำครัวได้ถุนบ้านจะไม่นิยมใช้เตาแต่จะใช้หินก้อนใหญ่ 3 ก้อน
มาวางเป็นสามเหลี่ยมใช้หินก้อนใหญ่ๆ เพื่อจะได้สอดฟืนเข้าไปได้สะดวก

ฉะนั้นการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์กูยไม่ว่าจะปลูกสร้างเป็นแบบ
ถาวรหรือเป็นกระถวมเพื่ออยู่ชั่วคราว จะหันหน้าเรือนไปทางทิศตะวันออกและจะทอดบันได
ไปทางทิศตะวันออกเช่นกัน เพราะเชื่อว่าจะนำไปสู่ความสว่างหรือความเจริญรุ่งเรือง ห้าม
หันหน้าเรือนไปทางทิศตะวันตกโดยเด็ดขาดเพราะเชื่อทางทิศตะวันตกเป็นทางผ่านของ

ญาติพี่สาวและวิญญานทั้งหลาย โดยกลุ่มชาติพันธุ์กวยจะเชื่อคำโบราณที่ว่า การตั้งบ้านเรือนในที่ที่เหมาะสมโดยจะเชื่อโบราณว่าพื้นที่จะปลูกเรือนต้องมีรูปร่างดุจดวงจันทร์ รูปร่างเสาเกาหรือรูปสี่เหลี่ยมคางหมู

ในการแยกเรือนไปเพื่อจะปลูกเรือนใหม่จะนิยมปลูกเรือนใกล้ๆ กับเรือนของพ่อแม่ มีข้อห้ามคือปลูกเรือนของลูกอยู่ทางทิศใต้ของเรือนพ่อแม่ หากจำเป็นก็มีการแก้เคล็ดโดยการให้พ่อแม่ขึ้นไปอยู่ก่อนสักกระยะหนึ่ง นอกจากบ้านเรือนที่อยู่อาศัยแล้วกลุ่มชาติพันธุ์กวยยังนิยมปลูกยุงข้าวด้วย โดยยุงข้าวจะไม่นิยมหันไปทางทิศเหนือหรือทิศตะวันตก เพราะเชื่อทิศทั้งสองนี้เป็นที่อยู่ของซ้าง จะทำให้ซ้างมากินข้าวในยุงหมด บ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์กวยจะสร้างในลักษณะสูงโปร่ง เพื่อให้เหมาะกับสภาพอากาศแถบนั้น ในส่วนของตงจะมีลักษณะที่แปลกกว่าของชนกลุ่มอื่นคือมีรูปหน้าตัดเป็นสามเหลี่ยมใช้ฐานวางบนรอดส่วนยอดรับพื้นที่ เพราะบริเวณที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์กวยจะมีตัวเลื้อกมากเนื่องจากอยู่ในบริเวณใกล้ป่า จึงต้องใช้ตงเป็นสามเหลี่ยมเพื่อไม่ให้ตัวเลื้อกมาอาศัยอยู่ได้ บันไดของเรือนจะใช้ไม้จริงทั้งลูกบันไดและแม่บันได และจะนิยมขึ้นบันไดเป็นจำนวนคี่เพราะเชื่อว่าคู่บันไดผีคู่บันไดคน กลุ่มชาติพันธุ์กวยจะเชื่อคำสอนของคนโบราณมาก หากโบราณมีข้อห้ามอย่างไรจะปฏิบัติด้วยความเคร่งครัด จะมีบ้างที่ขัดกับคำสอนโบราณแต่กลุ่มชาติพันธุ์กวยก็จะทำพิธีแก้เคล็ดเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของครอบครัว ลักษณะบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์กวยที่อพยพเข้ามาอยู่ที่บ้านโพหนองในช่วงแรกๆ จะเป็นการสร้างกระท่อมอยู่แบบชั่วคราวก่อนเป็นเรือนติดพื้น บริเวณที่ใช้ประโยชน์จะอยู่ติดกับพื้นดินการสร้างกระท่อมเป็นการสร้างเพื่อรอการปลูกเรือนหลังใหญ่ที่ถาวร หรือบางครอบครัวที่ยังไม่มีดินเป็นของตนเองต้องขออาศัยที่ดินของญาติเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยจึงต้องสร้างกระท่อมเป็นที่อยู่อาศัยชั่วคราว

ภาพบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์กวย
ในหมู่บ้านกระเทียม
อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ตารางประเพณีพิธีกรรมตามปฏิทินของเขมร กูย และลาว

เดือนตามปฏิทินสุริยคติ	เดือนตามฮีตสิบสอง	เดือนชาวเขมร	ประเพณีพิธีกรรมของชาวเขมร	ประเพณีพิธีกรรมของกูย	ประเพณีพิธีกรรมลาวอีสาน
ธันวาคม	อ้าย	แคเมียกตุล	รั้วเพ็ญ	-	บุญข้าวกรรม
มกราคม	ยี่	แคเมียก	ตี๋มหาเจียด	เซาะพาแทน	เข้าปรีวาส
กุมภาพันธ์	สาม	แคเมียกทม	บ็อนชรีอว	แซนยะจู้	บุญคุณลาน
มีนาคม	สี่	แคปะกุน	บ็อนมาฆ บูชา	-บุญมาฆะ	บุญข้าวจี
เมษายน	ห้า	แคแจ็ด	บ็อนแคแจ็ด	-	บุญพระเวส
พฤษภาคม	หก	แคปะชา	บ็อนวิสาขบูชา	แซนยะจู้	บุญสงกรานต์
มิถุนายน	เจ็ด	แคเจด	แซนเหียะตา	-	บุญบั้งไฟ
กรกฎาคม	แปด	แคอะชาด	บ็อนโจลพันชา	แซนยะจู้เพรียม	บุญเข้าพรรษา
สิงหาคม	เก้า	แคชราป	กันซ็อง	-กันซง	บุญข้าชะ
กันยายน	สิบ	แคเบ็น	แซนโฌนตา	แซนโฌนตา	บุญข้าวสาก
ตุลาคม	สิบเอ็ด	แคจะเน็ง	บ็อนแจ็งพันชา	-หลอฮ์พสา	บุญออกพรรษา
พฤศจิกายน	สิบสอง	แคกะเติ๊ก	บ็อนกันเท็น	-บุญกฐิน	บุญกฐิน

ตารางเปรียบเทียบเดือนและประเพณีประจำเดือนของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร กูย และลาว ในประเทศไทย

หน่วยอรรถ	กูย	ลาว
ไหน	เหนีย	นา
หนึ่ง	มุย	มวย
บาป	เบียบ	บาบ
ร้อย	รวย	รอย
ฝน	เหมีย	มา

8. ภาษากูย

ภาษากูยจัดอยู่ตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร กลุ่มกะตู่ เป็นภาษาที่ไม่มีวรรณยุกต์ ไม่มีตัวอักษรเขียน มีระบบเสียง คำ วลี และประโยคที่เป็นลักษณะเฉพาะ แต่สำเนียงบางครั้งแตกต่างกับ โดยเฉพาะหากใช้ระบบเสียงเปรียบเทียบกัน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มกูย และ กวย ตัวอย่างเช่น

ระบบเสียงภาษากูย

หน่วยเสียงภาษากูย แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ หน่วยเสียงพยัญชนะ หน่วยเสียงเรจิสเตอร์ (register) และหน่วยเสียงสระ

8.1.1 หน่วยเสียงพยัญชนะ

หน่วยเสียงพยัญชนะภาษากูยมีทั้งหมด 22 หน่วยเสียง ได้แก่ p , t , c, k, ʔ, ph, th, ch, kh, b, d, f, s, h, m, n, ɲ, ŋ, w, j, l, r เป็นหน่วยเสียงพยัญชนะท่าย 14 หน่วยเสียง ได้แก่ -p, -t, -c, -k, -ʔ, -c -h -m -n -ɲ -ŋ -w -j -l -r ตัวอย่างเช่น

/pɔɔj/	ปอย	“อาบ(น้ำ)”	/paar/	ปาร์	“บิน”
/phuuj/	พูย	“ผ้าห่ม”	/phuuʔ/	ผูกี้	“เยอะแยะ”
/bũ:aj/	บัวย	“หา”	/bu:aʔ/	บว๊ก	“ปอก”
/mũh/	หมุฮ์	“จุ่มก”	/mät/	หมัด	“ตา(นาม),มัด(กริยา)”

8.1.2 หน่วยเสียงสระ

หน่วยเสียงสระในภาษากูยแบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ สระก้อง (voiced)-ปกติ และ สระก้อง-มีลม เสียงสระในภาษากูยมีลักษณะพิเศษ (voice quality) ของเสียงสระ เรียกว่า เรจิสเตอร์ (register) ซึ่งเป็นลักษณะของการสั่นของเส้นเสียง (modes of vocal fold vibration หรือ phonation types) ทำให้เกิดเสียงชนิดต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการทำงานของเส้นเสียงและลักษณะการทำงานของเส้นเสียงนั้นจะต้องอธิบายด้วยลักษณะการทำงานของกล่องเสียง (laryngeal activities) จึงแบ่งหน่วยเสียงสระในภาษากูยออกเป็น 2 ชุด โดยใช้ตัวอักษรเป็น (˘) อยู่บนเสียงสระชุดที่ 2 คือ สระก้อง-มีลม (เสียงเหมือนวรรณยุกต์จัตวาของไทย) ดังตัวอย่างคำคู่เทียบเสียงต่อไปนี้

สระก้อง-มีลม		สระก้อง-มีลม	
สัทอักษร	ความหมาย	สัทอักษร	ความหมาย
/mah/ มะฮ์	น้ำ	/mäh/ หมะฮ์	ปลุก
/te:t/ เทต	ผ้า	/thě:t/ เถต	เทศน์, สอน
/clah/ จลชะฮ์	เช้า	/cläh / จล้ชะฮ์	ขัด
/mu:aj/ มวาง	มอง(เครื่องจับปลา)	/mũ:aj/ หมวาง	คุณ, ท่าน

8.2 การพูดภาษากูย

ประโยคคำพูดภาษากูยมีทำนองเสียงเป็นระดับกลางๆ ทั้งประโยค เช่น

?a: ca: ca: chĩm อาจอ จา ฉิม “หมากินหมด”

ku:j kpaj mprɔ:ɲ wäj กูย กไป มปรอญ ไหว “ผู้หญิงวิ่งเร็ว”

บางครั้งก็จะลงต่ำที่พยางค์ก่อนพยางค์ท้าย เช่น

thre:ɲ nə:w pi ku: เทรญ นหาว ปี กู “เจ้าของเขาไม่อยู่”

?a: ca: ca: chĩm อาจอ จา ฉิม “หมากินหมด”

บางครั้งก็เลื่อนสูงขึ้นตอนท้ายประโยคบอกเล่า เช่น

se:m sa:j ca: dõ:j ?em cmät แซมซาย จาโต้ย แอม จะหมัด “พี่น้องกินข้าว
อร่อยมากเลย”

ประโยคคำถาม มีคำลงท้ายว่า thě: และ bɔ: มักมีเสียงสูงขึ้นในตอนท้ายประโยค
เช่น

?a: me mũaj ci: dũɲ thě: อาแม่ หมวง จี ดूं เถ “แม่, แม่จะไปบ้านไหม”

mă:j pɔ:j dia? lě:w bɔ: หมาย ปอย เตียะ แหลว บ้อ “มีงอาบน้ำหรือยัง”

9. ภาษาอุยกูร์เพื่อการฝึกซ้ำ

กลุ่มชาติพันธุ์อุยกูร์ยังสามารถสร้างภาษาที่ใช้ในการฝึกซ้ำอีก เรียกว่า “ภาษาผีปะกำ” ภาษานี้เป็นภาษาพิเศษของกลุ่มชาติพันธุ์อุยกูร์ซำง ใช้สื่อสารกันเฉพาะระหว่างกำลวงพีต หมอซำง และมะซำงกับเทพเจ้าผีปะกำและบริวารของผีปะกำ ได้แก่ เทวดา (ซำงปำ) และภูตผีปีศาจอื่นๆ โดยจะใช้ภาษาผีปะกำในระหว่างการเดินทางไปคล้องซำง ซึ่งตามปกติเมื่ออยู่บ้านจะใช้ภาษาอุยกูร์ จากการรวบรวมภาษาผีปะกำของสุรินทร์จำนวน 365 คำ และการศึกษาเชิงเปรียบเทียบพบว่า ตรงกับภาษาบาลี-สันสกฤต ประมาณร้อยละ 20 ต่างกันเฉพาะสำเนียงร้อยละ 40-50 เป็นภาษาเขมรโบราณ อีกร้อยละ 30 ยังหาที่มาไม่ได้

ตัวอย่างเทียบระหว่างภาษาไทย ภาษาอุยกูร์ทั่วไป กับภาษาผีปะกำ

ภาษาไทย	ภาษาอุยกูร์ทั่วไป	ภาษาผีปะกำ
ผ้า-สามี	กยะ	อันโทน
เมีย-ภรรยา	กันแตล	อันจิง
ลูก	กอน	เจलय
ไฟ	อู่	กำโพต
น้ำ	เตียะห์ (เสียงยาว)	อวน
ห้วย	เบียง	ลองจาว
ซำง	อาจิง	เทวเตีย/เทวะด้า
คน	โกย/กวย/กวย	มานุด(มนุษย์)
ซำงต่อ	อาจิงทะเนียะ	ทนะ
อาบน้ำ	ปอยเตียะ/ปอยตะห์	ปอยตวน
กินข้าว	จาโดย	กริโกรด

10. ตำนานเกี่ยวกับตัวอักษรอุยกูร์

กลุ่มชาติพันธุ์อุยกูร์มีภาษาพูด แต่ไม่ปรากฏมีภาษาเขียน ชาวอุยกูร์บางคนพูดติดตลกว่า “อาจจาฉิม” แปลว่า สุนัขกินหมัด ซึ่งได้เล่าตำนานเกี่ยวกับตัวอักษรที่อุยกูร์ไม่มีไว้ว่า

“มีชายหนุ่มสี่คนเดินทางเข้าป่าเพื่อแสวงหาถิ่นกำเนิดของตน แต่ละคนต่างก็พูดกันไม่รู้เรื่องเพราะต่างคนต่างมาและมุ่งมั่นที่จะหาถิ่นกำเนิดของตัวเองให้พบ ครั้นถึงเวลาพลบค่ำมาที่กระท่อมร้างแห่งหนึ่ง ทั้งสี่ก็เข้าพักในกระท่อมนั้น

ตกตึกเงียบสงัด พระอินทร์แปลงกายเป็นชายชราคนหนึ่งปรากฏตัวขึ้นในกระท่อม แล้วพูดขึ้นว่า “พวกเจ้าทั้งสี่คนกำลังค้นหาภาษาของตัวเองอยู่ใช่ไหม”

ชายทั้งสี่ที่ตอบพร้อมกันว่า “ใช่” ชายชรา ก็บอกกับทุกคนว่า “ถ้าพวกเจ้าอยากรู้ภาษาของตนเอง พวกเจ้าจงไปหาไม้กระดานมาคนละแผ่น”

ชายทั้งสี่คนพากันแยกย้ายไปหาไม้กระดาน ชายสามคนได้ไม้กระดานมาคนละแผ่น ส่วนอีกคนหนึ่งไม่ได้แผ่นกระดานมา แต่ได้หนังสือหนึ่งเล่มมาหนึ่งแผ่น พร้อมแล้วทั้งหมดก็มาหาชายชราที่กระท่อมร้าง

พระอินทร์แปลงกายนั้น ก็บอกชายทั้งสี่ว่า “พวกเจ้าจงตั้งใจฟังให้ดี แล้วเขียนลงในกระดานและหนังสือเล่มนั้นไว้ แล้วนำเอาไปสอนลูกสอนหลานของพวกเจ้าสืบต่อไป”

ชายชรานั้นบอกชายคนที่หนึ่งให้เขียนอักษรลงบนไม้กระดาน ซึ่งภาษาที่อ่านออกเขียนได้คือ ภาษาไทย แล้วบอกชายคนที่สองให้เขียนอักษรลงในไม้กระดานคือ ภาษาลาว ให้ชายคนที่สามเขียนอักษรลงไปคือ ภาษาเขมร และชายคนที่สี่ซึ่งเป็นคนสุดท้ายให้เขียนอักษรลงไปในหนังสือเล่มหนึ่งคือ ภาษาขุยก

ชายชราคนนั้นกำชับชายทั้งสี่ว่าพวกเจ้าจงเก็บรักษาอักษรเหล่านี้ไว้ให้ดี เพื่อวันข้างหน้าจะได้ใช้สอนลูกสอนหลานได้แล้วก็หายตัวไป

ชายทั้งสี่คนรู้สึกดีใจมากที่พวกตนได้รู้ภาษาและกำเนิดของตนเองแล้วก็พากันเข้านอนด้วยความสบายใจ ชายคนที่สี่ซึ่งเขียนอักษรของตนลงบนหนังสือเล่มหนึ่ง ได้เอาหนังสือเล่มนั้นไปแขวนไว้กับเสากระท่อมก่อนจึงเข้านอน ด้วยความอ่อนเพลียทุกคนก็หลับสนิท เมื่อตื่นขึ้นมาชายสามคนได้แผ่นอักษรของตนเองกลับบ้านไป ส่วนชายคนที่สี่กลับหาหนังสือเล่มนั้นไปแขวนไว้ไม่เจอ เดินตามหาจึงพบว่าหนังสือเล่มหนึ่งของตัวเองถูกหมาป่าขโมยไปกัดกินเสียแล้ว เหลือเศษเล็กเศษน้อยตกเกลื่อนกลาดอยู่ก็หยิบมาปะติดปะต่ออ่านออกเป็นตัวอักษรได้ตัวเดียวคือ จ. จาน ก็เลยเอา “จ” เป็นอักษรหลักในภาษาของตน เช่น

จอ แปลว่า หมา

จเอ แปลว่า มา

จา แปลว่า กิน

จิม แปลว่า หมด

คำที่พูดออกมาคือ “จอจเอจจาจิม” หมายถึง หมามา กิน หมด ภาษาขุยกหรือภาษาส่วยจึงไม่มีภาษาเขียนมาจนทุกวันนี้

ส่วนชายทั้งสามคนก็เดินทางกลับสู่ถิ่นฐานบ้านเกิดพร้อมด้วยไม้กระดานที่มีตัวอักษร ครบถ้วนใช้สอนลูกสอนหลานสืบต่อมา ชายคนแรกคือภาษาไทย ชายคนที่สองคือภาษาลาว และชายคนที่สามคือพื้นฐานภาษาเขมร ส่วนคนที่สี่ คือ ชาวขุยกหรือส่วยที่ “จอจเอจจาจิม” ไม่มีอักษรขุยกเพราะหมากินหมดแล้ว”

สรุป

กลุ่มชาติพันธุ์กุ่มใหญ่ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขงและเทือกเขาพนมดงรัก ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ของไทยและบริเวณใกล้เคียง คือในลาวตอนใต้และกัมพูชาตอนเหนือ มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ลาว เขมร และไทยเรื่อยมา โดยเฉพาะในสมัยอยุธยาซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระที่นั่งสุริยามรินทร์ (พ.ศ. 2301 - 2310) ความดีความชอบของกลุ่มชาติพันธุ์กุ่มได้จับช้างเผือกไว้ถวายคืน จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมือง และทำให้จังหวัดสุรินทร์มีชื่อเสียงในเรื่องช้างจนถึงปัจจุบัน

ในขณะที่วัฒนธรรมกุ่มในเรื่องการเลี้ยงช้างได้ถูกประดิษฐ์สร้างเข้ามาเพื่อประโยชน์ในการท่องเที่ยว แต่วัฒนธรรมด้านภาษากลับตกอยู่ในภาวะวิกฤต การสืบทอดด้านภาษาเริ่มหายไป เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์กุ่มอาศัยอยู่ในประเทศที่ต่างมุ่งให้คนในประเทศเรียนภาษามาตรฐานทั้งไทย ลาว และกัมพูชา เด็ก ๆ เริ่มหันพูดภาษาอื่นกลุ่มใหญ่กว่าและเห็นว่าสำคัญกว่า คนอายุสิบห้าปีลงมาบางชุมชนอาจไม่สามารถพูดภาษากุ่มได้อย่างไรก็ตาม กลุ่มชาติพันธุ์กุ่มหลายแห่งมีความสำนึกในชาติพันธุ์ ร่วมกันสร้างกระบวนการเรียนรู้ อนุรักษ์ และฟื้นฟูภาษากุ่มให้ลูกหลาน เช่น

- สภาวัฒนธรรมอำเภอสำโรงทาบ ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสำโรงทาบ จัดทำโครงการ “หมู่บ้านอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวกุ่ม” ตั้งแต่วันที่ 6 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ณ หมู่บ้านอาลี หมู่ที่ 4 ตำบลสำโรงทาบ

- โครงการศึกษากลุ่มเยาวชนกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีชาติพันธุ์กุ่ม (ส่วย) : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านตาตาและบ้านข่า) ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างภาพยนตร์สั้น เรื่อง “กอนกวย ส่วยไม่ลืมชาติ”

นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวกันเพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมกุ่มหรือกวย เช่น ศูนย์กลางการเผยแพร่วัฒนธรรมกุ่ม (ส่วย) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ คณะสลัก 3 ถนนหน้าพระธาตุ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร และมีโครงการสร้างอุทยานเรียนรู้กุ่มที่อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์

ปฏิบัติการทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์กุ่มหรือกุ่มเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมและภาษาของตนเอง ท่ามกลางการสูญหายไปของภาษาและวัฒนธรรม จึงควรยกระดับภาษาเป็นภาษามรดกทางสังคม เพื่อจะได้สนับสนุนและเสริมแรงใจให้กลุ่มชาติพันธุ์กุ่มหรือกุ่มได้ร่วมสร้างสำนึก อนุรักษ์ และฟื้นฟูวัฒนธรรมของตนเองสืบไป

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ระลึก. (2002). การพินิจเสอเชิงของชาวไทยกุก. The 8th International Conference on Thai Studies.
- เครือจิต ศรีบุญนาคและคณะ. (2536). ความเชื่อและระบบสัญลักษณ์เกี่ยวกับผ้าไหมไทยกุก. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการระดับชาติ เรื่อง ผ้าไทย : อดีต ปัจจุบัน และอนาคต, ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย.
- จิรัฐ เจริญราษฎร์. (2525). ภาษาากย(ส่วย) ที่จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดำเนียร เลขะกุล, พลโท. (2546). สุรินทร์ในอดีต. อนุสาร อ.ส.ท. 6(3), 8-9, 66-68.
- นฤมล จิตต์หาญ. (2546). ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีบวชนาคข้างของชาวกุก : กรณีศึกษาหมู่บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอกำตาม จังหวัดสุรินทร์. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิคม วงเวียน. (2533). บทวิเคราะห์วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อของชาวส่วย. วัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล : กรณีศึกษา เขมร ลาว ส่วย, กรุงเทพฯ: บริษัท สารมวลชนจำกัด. 181-197.
- นิรัญ สุขสวัสดิ์. (2541). เปรียบเทียบพิธีกรรมการแต่งงานของกลุ่มชาติพันธุ์กุก และเขมรบ้านโพหนองกับบ้านโจรก ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา เน้นสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นพวรรณ สิริเวชกุล. (2541). ข้อมูลและพัฒนาการทางสังคม การปรับตัวต่อปัญหาเบื้องต้นที่เกี่ยวกับการดิ้นรนเพื่อมีชีวิตอยู่และการผลิตของ ชาวกุกที่บ้านตากกลาง อำเภอกำตาม จังหวัดสุรินทร์. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- บัญญัติ สาลี. (2552). การปรับตัวกลุ่มชาติพันธุ์เขมรและนัยการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาช่องจอม จังหวัดสุรินทร์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- _____. (2552). แชนโหนดา: บทบาทศูนย์รวมใจแห่งกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- ประเสริฐ ศรีวิเศษ. (2521). พจนานุกรมกุก (ส่วย) - ไทย - อังกฤษ. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยภาษาไทยและภาษาพื้นเมืองถิ่นต่าง ๆ สถาบันภาษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปิยพันธุ์ สรรพสาร. (2546). วิเคราะห์บทพิสูจน์ของชาวกูย อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปิยะวัฒน์ พันธมาศ, พระมหา. (2548). ภาษากูย ที่บ้านสวาย ตำบลสวาย อำเภอปราสาท จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไพฑูริย์ มีกุล. (2527). ประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยศึกษากรณีหัวเมืองเขมรป่าดอย สุรินทร์ สังขะและขุนันท์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยวงษ์ชังตัน.
- ภาพแสดงแผนที่กลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียอาคเนย์. [ออนไลน์]. ได้จาก <http://www.joshuaproject.net> [สืบค้นเมื่อ วันที่ 12 กันยายน 2557].
- สะอึง แสงมีน. (2535). ภาษากูย(ส่วย) ที่บ้านเยยปราสาท อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2538). สารานุกรมชนชาติกูย. นครปฐม: โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- โสฬส ศิริไสย์ และคณะ. (2538). สารานุกรมชนชาติกูย. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล: นครปฐม.
- สมเกียรติ อินทอำภา. (2543). บทบาทเชิงเศรษฐกิจของสตรีชาติพันธุ์ไทย-กูย บ้านตรึม ตำบลตรึมอำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สาขาวิชาไทยคดีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วันชัย คำพวงศ์. (2546). การศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมการเล่นกลมอของกลุ่มชาวกูย บ้านตรึมและกลุ่มชาวกูยบ้านแดล อำเภอศีขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์. สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.
- วิลาศ โทธิสาร. (2546). การปรับตัวของชาวกูยในบริบทพหุวัฒนธรรมในเขตอีสานใต้. รวมบทความทางวิชาการไทศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 152-189.
- อิสราพร จันท์ทอง. (2537). บทบาทหน้าที่ต่อชุมชนและวิถีชีวิตในพิธีแก้ลมอของชาวกูย บ้านสำโรงทาบ ในด้านระบบความเชื่อที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่ทำการศึกษา. หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อรัญญา พงศ์สะอาด. (2544). อิทธิพลของวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อพฤติกรรมทางการเมืองกรณีศึกษาพิธีชานะของชุมชนชาวกูย ตำบลแจนแวน กิ่งอำเภอศรีณรงค์ จังหวัดสุรินทร์. หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครองบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอกวิทย์ จิโนวัฒน์. (2526). ศึกษาเปรียบเทียบการสร้างคำในภาษากูย บรู และโซ. บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Johnston, Bealah M. (1976). "Kuy." *Phonemes and Orthography : Language Planning in tenMinority Language of Thailand.* ed. By William A. Smalley.

Pailin, Yantreesingh. (1980). "The Phonology of the Kuay Language of Suphanburi with Comparison to The Kuy Language of Surin." Master's thesis of Mahidol University.

